

Konteksti liittyen koulu- ja etnopsykologiaan sekä identiteetin ja minä-kuvan muodostumiseen

SISÄLLYSLUETTELO

JOHDANTO	1
KONTEKSTIKESKEISESTÄ AJATTELUSTA KEHITYKSEN TUTKIMUKSESSA.....	2
VÄLIMATKAN POHDINTAA... ..	4
KOULUPSYKOLOGIAN KOLMEN KOPLA	6
ETNOPSYKIATRIA JA KULTTUURINEN EPÄNORMAALIUS.....	7
ETNOPSYKIATRINEN VIITEKEHYS	7
KULTTUURINEN EPÄNORMAALI PSYKOLOGIA.....	8
ITSESTÄ, MINÄKUVASTA JA IDENTITEETISTÄ.....	9
KUVITTEELLINEN YLEISÖ JA MIELIKUVA ITSESTÄ	9
IDENTITEETIN MUODOSTUMISESTA.....	11
ITSESTÄ	13
YHTEENVETOA IDENTITEETISTÄ JA KONTEKSTISTA.....	15
AJASTA JA TUTKIMUKSESTA... ..	15
HUOMIOITA	16
YHTEENVETOA JA ARVIOINTIA	17

Johdanto

Tässä lähiopetustehtävän kirjallisen osion toisessa versiossa käsitellään kontekstilähtöistä ajattelutapaa luentojen, annetun kirjallisuuden, alaan liittyvän itse hankitun kirjallisuuden sekä omien lisänäkökulmaa antavien lähteiden ja ajatusten valossa. Näin menetellen tulee täytetyksi opiskeluoppaassa johtoajatuksena esiintunut seikka käsitteellisen ja teoreettisen tieteellisen tiedon sekä opiskelijan oman ajattelun ja kokemusten yhdistymisestä opiskelussa (Psykologian opiskeluopas CL 2003-2005, 17).

Kirjoitus jakaantuu tavallaan kahteen alueeseen. Ensimmäinen on kehityksen ja tiedonmuodostuksen kontekstisidonnaisuutta koskevien näkemysten yleistä sekä koulupsykologiaa ja kulttuurirelativistista, eräänlaista etnopsykologiaa koskeva alue. Näiden aiheiden käsittelyssä käytetään luentojen ja annetun kirjallisuuden lisäksi lähinnä kolmea tieteellistä review-muotoista artikkelia (Elias & Dilworth 2003, Jovanovski 1995 ja Arrindell 2003).

Toinen alue puolestaan koostuu identiteetin muodostumisen, sen ylläpitämisen ja ylläpitämättömyyden sekä tutkimusmethodisen ja yleisen tietoon ja tietämiseen liittyvän problematiikan kontekstisidonnaisuutta sivuaviin näkemyksiin tutustumisesta. Tämän toisen alueen käsittelyssä käytetään teoreettisena lisänäkemyksenä annettujen kirjallisten lähteiden sekä itse hankitun tieteellisen artikkelin (Bell & Bromnick 2003) ja luentojen lisäksi joogafilosofiaa, buddhalaisuuntaista filosofiaa sekä kirjoittajan omia näkemyksiä.

Tästä eteenpäin tässä kirjallisessa työssä käytetään termiä ”minä” viittaamaan tätä kirjoitusta tekevään hahmoon kognitioiden, emootioiden ja motivaatioiden oletettuna haltijana ja niiden perusteella toimivana toimijana tämän ajan ja paikan tieteellisen konvention mukaisesti. Tämä käsitys sisältää sen oletuksen, että on mielekästä ryhmitellä ajatuksia, tunteita, muistoja ja käsitteitä ja konstruoida niiden perusteella jokin erillinen ihmishenkilöksi tai persoonaksi kutsuttu kokonaisuus, tietynlainen yksilöllisyys.

Kontekstikeskeisestä ajattelusta kehityksen tutkimuksessa

Kontekstin merkitystä korostavassa ajattelussa on kyse asioiden suhteuttamisesta ja niiden keskinäisten suhteiden vuorovaikutuksellisuuden näkemisestä. Tämä tarkoittaa esimerkiksi sitä, että tarkastelun alla olevaa ilmiötä havainnoidessa otetaan huomioon mm. sen aika- ja paikkasidonnaisuus. Niinpä keskeistä ihmisen kehityksen tutkimuksessa nähdäänkin olevan pyrkimys levittää painopistealueita kattamaan laajempi alue kuin vain ”irrationaalisen” yksilön ns. objektiivinen ja mekanistinen tutkiminen, jonka suuntainen pyrkimys aiemmin nähdään olleen keskeisenä lähestymistapana. Lähtökohtaista eroa perinteisiin yksilö-ympäristö –interaktion tutkimisen näkökulmiin korostaa niin sanottu kontekstuaalinen tapahtuma –näkökulma, jossa yksilö hahmotetaan kontekstin kanssa erottamattomaksi tapahtumaksi. Tämän lisäksi tapahtuman havainnoija(-t)kin (tutkijat) nähdään aina osaksi jotakin kontekstia.

Cohen & Siegelin (1991a) mukaan kontekstia ja kehitystä tutkivan tieteen kannalta katsottuna neljä keskeistä elementtiä olisivat a) konteksti sosiaalisena systeeminä b) konteksti fyysisenä ympäristönä, c) yksilö kontekstissa ja d) kaikkien edellisten jatkuva ajassa tapahtuva muutos. Heidän mukaansa konteksti sosiaalisena systeeminä (a) koostuisi sekä tässä-ja-nyt – että ajassa ja tilassa muuttuvista n. välillisistä tekijöistä (mt.). Konteksti fyysisenä ympäristönä (b) puolestaan vaikuttaisi käyttäytymiseen toimien pelkkää taustaa suuremmassa merkityksessä (mt.). Tässä näkökulmassa yksilö kontekstissa (c) hahmotetaisiin todellisuutta konstruoivana aktiivisena erilaisten skeemojen, tavoitteiden, motiivien ja ”skriptien” ohjaamana toimijana (mt.). Lopuksi (d) kaikki edellä esitetyt seikat nähdään ajassa muuttuviksi (mt.).

Ajassa tapahtuva muutos, historia, on keskeisellä sijalla myös Lerner & Castellinon (2002) artikkelissaan esittämässä kehitysteoreettisessa mallissa, joka rakentuu Bronfenbrennerin (1979) esittelemän ekologisen teorian perustalle. Tämän ekologisen teorian ytimenä voisi sanoa olevan Bronfenbrennerin Kurt Lewinin teorian pohjalta muotoileman käsityksen kehityksestä yksilön ja ympäristön¹ funktiona (ks. esim. Krats & Uotinen 2004). Lerner & Castellinon (2002) mallissa on keskeistä monien eri tasojen väliset suhteet ja niiden muutokset, jotka tapahtuvat ajassa. Myös Cohen & Siegel (1991a) painottavat, että kontekstualisoivan lähestymistavan ytimessä on muutoksen käsite.

Lerner & Castellino (2002) tuovat esiin näkemyksen, että nykyaikainen kehitystä koskeva teoria painottaa ihmiselämää koskevien monikerroksisten organisaatiotasojen (biologinen, kulttuurinen, ekologinen, ympäristösuunnitelmallinen, historiallinen jne.) olevan

---

¹ Yksilö vs. ympäristö on vähän kuin mieli vs. ruumis –dikotomia. Nämäkin saattaa olla mielekästä hahmottaa kuitenkin vain tietyllä tavalla näennäisinä, tietyllä tarkastelutasolla mielekkäinä vastapareina. Niitä voidaan ajatella samanlaisina näennäisinä paradokseina, kuin Adams ja Marshall (1996, 430) kuvaavat yksilöllisyyttä ja yhteisöllisyyttä, itseä ja muita, jotka joissain muissa tarkastelu-ulottuvuuksissa eivät muodosta vastakohtia.

systemaattisesti integroituneita läpi koko yksilönkehityksen. He mainitsevat vielä (mt.), että tuon hahmottelemansa kehityksellisen systeemin sisäiset suhteet ovat kehitystä koskevan analyysin ja soveltamisen keskiössä.

Dynaamisten systeemien ymmärtämisen voisi kuitenkin hahmottaa olevan vaikeaa, ellei peräti mahdotonta, mikäli sitä koettaa ymmärtää käyttäen jotakin staattista lähestymistapaa, mikä ei ota huomioon ajassa muuttuvaa kontekstia (Cohen & Siegel, 1991a). Edelleen Lernerin & Castellinon (2002) mukaan nykypäivän kehitysteoria ja tutkimuskäsitykset pitävät sisällään oletuksen, että yksilö-ympäristö –suhteiden muodostama systeeminen dynamiikka muovaa perustan käyttäytymiselle ja kehitykselliselle muutokselle. Vaikka näiden teorioiden taustalla vaikuttaa uskomus, että systeeminen muutos on mahdollista läpi koko elämänkaaren, ei se tarkoita silti sitä, etteikö systeemissä muutoksessa olisi jonkinlaisia rajoja (mt.).

Keskeinen anti, mikä kontekstin merkitystä korostavasta ajattelusta saadaan kehitysprosessien tiedonmuodostukselle, tutkimukselle ja ymmärtämiselle on se, että hahmotetaan tutkimuskohteen olevan olennainen osa ilmenemisympäristöään, ja että tutkija ja koko tutkimus ovat myös ajallis-paikallisia ilmiöitä. Näin ollen saadaan aikaiseksi tietoa, joka on sidottua tiettyyn aikaan ja paikkaan ja tiettyyn ihmispopulaatioon. Ei ole tarkoitukseen lopulta saada aikaiseksi mitään ”lopullista” tietoa (vaikka vähän kuitenkin taitaa ollakin? - TH), ja tässä lähestymistavassa kiinnitytään moniin tämän päivän sosiaali- ja ihmistieteellisiin tieteen paradigmoihin; myös sulkeissa kirjoitetun kommentin osalta.

Yhtä kaikki, kontekstisidonnainen näkemys asettaa yksilöksi hahmotetun olennon aktiiviseksi ympäristönsä muokkaajaksi, mutta samalla myös tuon ympäristön muokkaamaksi. Näin ollen molemminpuolinen vuorovaikutus nähdään olevan keskeisellä sijalla (ks. esim. Krats ja Uotinen 2004). Tässä puhuttu ympäristö voidaan hahmottaa koostuvan monista eri kerroksista, ulottuvuuksista ja kehistä, jotka osittain limittyvät toisiinsa, kuten aiemmin näistä puhuttaessa on tullut ilmi. Tällaisessa mallissa yksilön vaikutus ympäristön eri tasoihin ja näiden eri tasojen vaikutus yksilöön on erilainen väkevyysasteeltaan sen mukaan, millaisesta ympäristötasosta on kysymys. Yksilön uskotaan voivan vaikuttaa väkevämmin lähiympäristöönsä (esim. asuntoonsa ja läheissuhteisiinsa) kuin johonkin laajempaan ympäristökokonaisuuteen (esim. valtiolliset päätökset).

Tänä päivänä hyvin suosittu tietojärjestelmän eli tieteellisen tutkimuksen kannalta kontekstia painottavassa tutkimuksessa tulisi suunnata huomio kehityksen kannalta keskeisiin prosesseihin ja systeemeihin, jotka tulisi tätä ennen tunnistaa ja määrittellä. Toisena oleellisena lähtökohtana voisi olla psykologisten ilmiöiden tutkiminen niiden kannalta relevanteissa ja toimijoista käsin määräytyvissä konteksteissa. Tältä osin aineistolähtöinen eli grounded theory –tyyppinen tutkimus, kuten niitä humanistisissa - ja sosiaalitieteissä on kutsuttu, ilmenee mielekkäänä lähestymistapana.

Lerner & Castellino (2002) tuovat esiin, että ajateltaessa soveltavaa kehityspsykologiaa voisi lähtökohtana olla sellainen kehitystä kuvaava teoria, jossa kehitykseen vaikuttavien järjestelmien kaikki eri tasot nähtäisiin liittyväksi toisiinsa elämänkulun kaikissa vaiheissa. He jatkavat, että tutkimuksen ja sen nojalle rakentuvien sovellusten tulisi kohdistua nämä järjestelmät osaltaan muodostaviin suhteisiin (Lerner & Castellino 2002). Näin ollen jo aiemmin Lerner & Castellinoa käsiteltäessä esiin noussut kehitystä kuvaavien järjestelmien ja niihin sisältyvien suhteiden dynamiikka nousee tutkimuksessa ja sovelluksissa keskeiseksi asiaksi.

Välimatkan pohdintaa...

Mielenkiintoista kontekstikeskeisessä lähestymistavassa voisi nähdä olevan myös sen, että konteksti määritellään usean tässäkin kirjoituksessa käytetyn lähteen mukaan ihmisen konstruoimaksi, jolloin sen voisi hahmottaa olevan mielikuvien eli ajatus-tunteiden (abstraktioiden) muodostama kokonaisuus. Tällöin puhuttaessa kontekstin muuttumisesta ajassa se tarkoittaisi tarkemmin sanoen, että ajatukset ja käsitykset muuttuvat ajassa (jonka voisi myös sanoa olevan mielen- ja/tai kokemuksen sisäinen abstraktio), ja ettei konteksti olisi oikeastaan mitään ihmisen ajattelusta ja tuntemisesta erillään olevaa. Eritoten, jos vielä havaintomaailman rakentuminen hahmotetaan merkityksenantamiseksi jollekin havaitsijan ulkopuoliseksi, mahdollisesti toiseudeksi, kokemalle olemassaolemisen tavalle. Näin ajatellen yksilön havaitsemien tilojen ja tapahtumien merkitykset olisivat hänen mielessään. Niinpä voisi tästä johtuen sanoa, että kaikelle havaitsemalleni olen minä (so. kuka tahansa minä, jos minä on nimitys sille jollekin, joksi kukin kutsuu olemisen ehkä ydinkokemustaan) antanut sen merkityksen, joka sillä minulle on. Tällöin voisi sanoa, että vastuu omista havainnoista ja niitä edeltävistä ajatus-tuntemuksista olisi kullakin itsellään siitä yksinkertaisesta syystä, että jokainen havaitsee tavallaan sitä, mitä haluaakin havaita, koska on itse konstruoinut ja sitten projisoinut havaintoonsa havaitsemansa olevan tai todellisuuden tai miksi sitä nyt sitten tahtoo kutsuakaan.

Kun nyt katsotaan uudelleen Cohen & Siegelin (1991a) mukaisesti edellä esittämäni kohtaa b), fyysistä ympäristöä, ja sen vaikuttamista yksilön käyttäytymiseen pelkkää taustaa, ”kulissia”, suuremmassa merkityksessä, tulee kaiken edellä esitetyssä kappaleessa kautta huomioitavaksi se, että ei olisikaan enää oikeastaan mielekästä puhua ympäristön vaikuttamisesta yksilön käyttäytymiseen, vaan yksilön reagoimisesta havaitsemaansa ja merkityksellistämäänsä ympäristöön (so. mielensisäisiin ajatus-tunne-muisti-havaintokuviinsa). Puhuttaessa ympäristön vaikutuksesta se kaikki edellä huomioon ottaen avautuisi eräänlaisena projektiona tai projisoinnin aktina, jolloin yksilö ”näkee ulkona” sen, mitä hän on ”sisässään” (so. mielessään) rakentanut, konstruoinut eli merkityksellistänyt. Tässä näkökulmassa voisi sanoa olevan eräänä tuloksena mm. se, että ei olisi mahdollista syyttää ketään ”ulkopuolella” olevaa omista sisäisistä tiloistaan (kognitiot, emootiot, motivaatiot, yms.)². Tosin mielekästä ei ehkä olisi syyttää itseäänkään vaan ehkä luopua koko syyttämisestä, mikäli sellaista nyt sitten ilmenisikään, ja keskittyä hyväksymään se, mikä aina kullakin hetkellä on läsnä koettaen toimia kussakin hetkessä parhaalla mahdollisella tavalla. Toki tietynlaisen ongelman voisi kuitenkin hahmottaa syntyvän siitä, että tällainen näkökulma edustaa jo miltei jonkinasteista solipsismia, joka ei kovin helposti vaikuta istuvan tämän päivän tieteellisiin näkemyksiin tiedosta, sen mahdollisuudesta ja luonteensa, kommunikaatiosta ja ehkä perustavimmin ihmisen olemuksesta. Asioilla, nä-

---

² Näin ajatellen esim. ns. tunneäly avautuisi tietynlaisena itsesäätelynä, jossa tavallaan ”arvailtaan” kanssaihmissen sisäisiä kokemuksia omien kokemusten kautta. Voisi sanoa, että tietyllä lailla projisoidaan omia sisäisiä tiloja kanssaihmiin (empatia?). Sitten reagoidaan ja toimitaan näistä jonkinlaisista ”arvailuista” käsin, ja itse asiassa kanssakäydään oikeastaan ei niinkään kanssaihmissen kanssa vaan omien sisäisten tilojen kanssa; eli käydään oikeastaan tietynlaista yksinpuhelua. Hmm. Eräissä paperinpaloissa (esim. Raamattu) on taidettu aiemmin sanoa tämä sama asia suurin piirtein niin, että näkee rikan veljen silmässä, mutta ei malkaa omassa. Nyt voisi vielä oikeastaan tarkentaa siten, että jo rikan näkeminen veljen silmässä edellyttää malkaa omassa silmässä. So. malka on projisoitu omasta silmästä veljen silmään, jossa se havaitaan ja siihen reagoidaan. Näin ollen ei ehkä huomioida, että se saattaisikin olla oma malka, jota ei itsessä tahdota nähdä, mutta sisarta/veljeä kylläkin siitä sitten syytetään).

kemyksillä ja käsityksillä vaikuttaisi kuitenkin olevan ja olleen tapana muuttua ajoissa ja paikoissa.

Toisena (täydentävänä?) näkökulmana taas voisi esittää, että – kuten edellä esitetystä voi johtaa – jokin sellainen kuin ihminen³ vaikuttaisi olevan se, joka määrittelee itsensä ja ympäristönsä; so. minä-sinä –suhteen (minä-toinen). Yhtä kaikki kuitenkin ihmisellä ilmeisestikin on käytettävissään vain hänelle ominaiset tavat ymmärtää, hahmottaa ja kokea. Entäpä jos ajattelisikin niin (ilmeisesti aika perinteisesti), että ihminen on jo alati olemisellaan osa ympäristöä, so. luonnontuote, ja näin ollen kaikki häneen liittyvä ja hänessä tapahtuva (kognitio, motivaatio, emotio, yms.) on ympäristön määrittämää. Ympäristön, jonka olennainen osanen ihminen on, sillä fyysisellä tasolla hänhän esim. hengittää samaa ilmaa kuin puut ja muut hengittävät elävät olennot. He hengittävät saman henkielämän sisäänsä ja ulos. Puhumattakaan ihmisen organismin rakennuspalikoista ja osasista niiltä osin, kuin ne meille hahmottuvat.

Klassista Patañjalin joogafilosofian teoriaa ja joogaharjoitusta myös käytännön tasolla harrastaneena tulee kaikesta edellä esitetystä mieleeni seuraavaa. Patañjalin jooga-sūtrien mukaan jooga on mielen muunteluiden lakkaamista (🎵 (PTJS. I:2.)). Mielenmuuntelu (mieliaine eli ajatukset-tunteet) näyttäytyy tässä syynä kaikkeen ihmisen havaitsemaan olemiseen(olevaan). Mitähän tapahtuu, jos ihminen lakkaa merkityksellistämstä? Onko se edes mahdollista? Silloinhan kai ainakin havaitseminen perinteisessä mielessä ymmärrettynä katoaisi. Näin se hahmotetaan esim. buddhalaisperäisessä vipassana-meditaatiotekniikassa tapahtuvaksi, jolloin tuonkaltaiseen tilaan viitattaisiin termillä valaistuminen (Tart 2001). Tämän tilan suhdetta konsensustietoisuuteen⁴ ja hypnoosiin Charles Tart (2001) käsitteli Amerikan psykologisen seuran (APA) vuosikokouksessa 2001 pitämässään esitelmässä⁵.

Entä sitten, jos ihminen tavallaan alkaisikin rekontekstualisoimaan eli merkityksellistämään uudelleen havaitsemiaan asiointiloja ja ilmiöitä tyyliin: ”On tullut miltei aina hahmotettua tuo puusta ja metallista tehty häkkyrä tuolina, jolla vain istutaan, mutta sehän voisi oikeastaan olla mitä vain”? Tällainen mahdollisuushan sisältyisi kai näkemykseen ihmisestä todellisuuttaan konstruoivana aktiivisena toimijana? Jos hän konstruoi havait-

³ Ihminen tässä käsitetään jossain määrin psykofyysisenä olentona (kuten eräs tämän päivän suosittu Euro-Amerikkalaissyntyinen tietojärjestelmä eli tiede pääosin hahmottaa) koostuen kognitio-motivaatio-emotio-toiminnoista sekä niihin olennaisesti kytkeytyvästä ruumiista. Virta, elämänvoima, joka saa tämän ”masiinan” käyntiin on tuossa edm. tietojärjestelmässä ”selitetty pois” redusoidulla se sähkökemialliseksi toiminnaksi ja sen sellaiseksi, joka selitys sinällään ei muuta kuin kuvaa tapahtumia. Ei tuuli ole sitä, että vain selitetään ja arvailaan puiden oksien heilumista tulessa. Oksien heiluminen lienee tavallaan tuulen oheistuote samoin kuin psykofysiikka lienee elämän(virran, -voiman) oheistuote. Muita oheistuotteina näin ajatellen ovat kasvit, vesi, hyönteiset, kissat, koirat ja muut ns. eläimet jne.

⁴ Konsensustietoisuus on Tartin (2001) mukaan tavanomainen tila suurimmalle osalle ihmiskuntaa. Se on mielentila, jonka perustana on minä-sinä –dikotomia, kokemus ja käsitys havaitusta ”ulkomaailmasta” itsestä erillisenä olemisen tapana, ihmisen itse hahmotettuna erillisenä yksilöllisenä persoonana, joka koetaan minäksi tai identiteetiksi. Tämä on Tartin (2001) mukaan vain eräs mahdollinen mielentila, joka on muodostunut vallitsevaksi ja itsensä stabiolovaksi tilaksi monista biologis-ympäristöllisistä syistä johtuen, joista eräänä erittäin tärkeänä seikkana on sosiaalinen oppiminen, hyväksyntä ja vahvistaminen. Tästä tilasta käsin rakennetuista psykologisista analyysi- ja interventiosysteemeistä katsottuna vaikkapa tuollainen vipassana-meditaatiotila näyttäytyisi vahvasti disorientaatio- ja/tai dissosiativiseksi tilaksi tai ainakin jonkinlaiseksi häiriötilaksi, sillä oman selkeän johdonmukaisuutensa ja oletustensa vuoksi näistä näkökulmista konsensustietoisuus näyttäytyy ainoaksi ”terveeksi” mielentilaksi.

⁵ Tässä samaisessa tilaisuudessa APA luovutti Tartille eli Davisissä sijaitsevan Kalifornian yliopiston psykologian emeritusprofessorille ja Palo Alton transpersoonallisen psykologian instituutin professorille APA:n psykologiseen hypnoosiin liittyvän palkinnon (Tart 2001).

semansa maailman eikä hän voisi konstruoida sitä eri tavalla; aina uudelleen joka tilanteessa pysyttäytyen mahdollisimman skeemattomana ainakin ihmisistä ja asiain-tiloista rakentamiensa ennakkokäsitysten ja arvostelmien suhteen? Olisiko tämä sitten hedelmällistä ja millä tavalla?

Koulupsykologian kolmen kopla

Elias ja Dilworth (2003) hahmottavat tulevaisuuden koulupsykologian opettamiselle ja toimintaperiaatteiden muotoutumiselle erittäin tärkeinä kolme näkökulmaa: ekologisen/kehityksellisen vertaissuhteiden kehittymisen, tiedon kontekstualisoinnin sekä toimintatutkimuksen tuloksien hyväksikäytön. Yhdistämällä nämä näkemykset lasten ja nuorten psykososiaalisen kehittymisen monimutkaisuuden ymmärtäminen tulisi heidän mukaansa mielekkäämmäksi (Elias ja Dilworth 2003). He esittävät, että tiedon kontekstualisointi on tärkeää tässä yhteydessä mm. siksi, että sen avulla voidaan muotoilla parhaat interventiotekniikat kutakin kohdepopulaatiota ajatellen.

Vaikka kehityksen ekologinen lähestymistapa ei ole uusi asia, on kuitenkin aika vähän kiinnitetty huomiota lasten sosiaalisiin verkostoihin uppoutumisiin (emdeddedness) tai niihin kuulumisiin (Elias ja Dilworth). Lapset ovat yksilöitä monenlaisissa ja moniperustaisissa vertaissuhteissaan (sukupuolisidonnaiset, uskonnolliset, sukulaisuuteen liittyvät, jne.) muokaten näitä suhteita näiden suhteiden samalla muokatessa heitä. Verraten vähän tähänastiset tutkimukset ovat käsitelleet yhteisöön kuulumisen ja sosiaalisuuteen uppoutumisen seurauksia muutoin, kuin että se vaikuttaisi olevan merkittävä tekijä psykofyysisen hyvinvoinnin kannalta (mt.).

Niinpä Elias ja Dilworth (2003) ehdottavatkin, että koulupsykologikoulutettavia tulisi valmistaa perinteisten metodien lisäksi käyttämään tulevassa työssään perusteellista ympäristötason arviointia. Tämän lisäksi heidän tulisi oppia lasten paikallisuuden tai heidän fyysisiä yhteisöjään koskevien emotionaalisten ja psykologisten siteiden arviointia sekä näiden vaikutusta vertaisryhmään kuulumisen tunteeseen ja siihen, kuinka kaikki tämä vaikuttaa oppimisilmapiiriin. Eräänä tavoitteena koulupsykologikoulutettavien valmentamisessa Elias ja Dilworth (2003) esittävät empiiriseen kysymykseen vastaavan tutkimuksen erottamista tietyissä ympäristöissä elävien lasten elämää kuvaavien ja interventiota auttavien/ohjaavien tarinoiden kirjoittamisesta. Tämä vaikuttaakin ihan mielekkäältä. Tämänasuuntainen toimintatapa on käytössä esim. Pirkanmaan hoitokodissa (saattohoitokoti) Tampereella, jossa teen vapaaehtoistyötä. Kunkin potilaan omahoitaja tekee potilaan kanssa yhdessä eräänlaisen sukulaiskartan, jonka avulla hoitaja saa tietoa potilaan tilanteesta ja potilas saa käydä läpi ja selkeyttää tilannetta itselleenkin.

Koulupsykologille koulu ja luokka ovat avainasemassa. Kussakin koulun luokassa valitsevien mallien, kuvioiden ja ryhmittymien ymmärtäminen sekä tämä vielä kussakin koulussa erikseen on hänelle hyvin tärkeää (Elias ja Dilworth 2003). On erittäin oleellista ymmärtää mm. seikkoja, jotka aiheuttavat aggressiivisen ja vetäytymisen käyttäytymisen tietyissä luokissa olevan normatiivista (mt.). Nämä seikat osoittavat Eliuksen ja Dilworthin (2003) mukaan, että kontekstikeskeisen tiedonkeräilyllä ja –rakentelulla on keskeinen aseman koulupsykologien koulutuksessa. Koulupsykologit eivät voi käytännön työssään odottaa, että he alkavat toimimaan vasta sitten, kun jotakin heille juuri nyt hetkessä akuuttina asiana olevaa seikkaa koskeva tutkimus on julkaistu (mt.). Koulupsykologien tulisi olla perillä myös sosioemotionaalisisista oppimisalueista koulun/koulujen

tasolla, jotta mahdollisia ongelmia voitaisiin paremmin välttää ja jotta oppilaiden, opettajien ja psykologien itsensä taidot pääsisivät enentymään.

Koulupsykologilla tulisi aina ”olla päällä” eräänlainen toimintatutkimusmoodi. Toisin sanoen hänen tulisi hahmottaa yleistyksen helposti aiheuttama sokeus (ja myös toisin päin) ja jatkuvasti ”haistella” parannuskohteita joko toiminnan jatkuvuuden takaamiseksi tai uusien toimintatapojen kehittämiseksi (Elias ja Dilsworth 2003).

Koulupsykologeilla on keskeinen asema työskennellessään lasten kehityksen, oppimisympäristöjen ja erityisesti heidän vertaissuhteidensa parissa, jotka ovat keskeisessä asemassa opiskelijan sekä nykyisen että tulevaisuuden sosioemotionaalisen elämänalueen ja akateemisen oppimisen kannalta, jonka jälkimmäisen Elias ja Dilsworth (2003) vaikuttavat tekstissään näkevän erittäin tärkeäksi asiaksi. Eräänlainen tieteellinen, analyttinen ote totta tosiaan vaikuttaisi olevan hyvin hedelmällinen tapa ajatella ja toimia, mutta myös noiden tapojen rajoitukset tulisi tiedostaa. Tieteelliseen tutkimukseen perustuvat teoriat ja tieteellinen ajattelutapa, vaikka ovatkin ilmeisesti erittäin hedelmällisiä ja tehokkaita omilla alueillaan, ovat ne kuitenkin oikeastaan näistä samoista syistä tietyllä tavalla rajoituneita ja ne rajaavat maailmanhahmottamista ja mikä ehkä tärkeintä sisäisten kokemusten selittämistä.

Etnopsykiatria ja kulttuurinen epänormaalius

Etnopsykiatrinen viitekehys

Jovanovski (1995) tuo esiin etnopsykiatrisen näkemyksen, jonka mukaan sairaiden henkilöiden havainnot, taipumukset ja käyttäytyminen eivät koskaan ole yksiselitteisesti heijastumia heidän sairaudestaan. Jovanovski jatkaa, että mieleltään sairaat näyttävät käyttäytyvän tietyllä tavalla joissain kulttuurisissa konteksteissa ja toisin tavoin puolestaan toisissa (mt.). Tätä Jovanovski kutsuu patoplastisiteetiksi (mt.), joka olisi pikemminkin fenotyypin kuin genotyypin manifestaatiota. Eräänä keskeisenä asiana Jovanovski (1995) tuo esiin, että suuri osa psykoanalyysin ja psykiatrian parissa käytetyistä metodeista, kategorioista ja määritelmistä ei ole mielekkäästi laajennettavissa koskevaan koko ihmiskuntaa. Tämä johtuu paljolti siitä, että työskentelymenetelmät ja tutkimustulokset koskevat vain hyvin marginaalista, pieniä länsimaisten yhteiskuntien valtavirtoja edustavia populaatioita. Hän vertaakin kuvailemaansa tilannetta nojatuoliantropologiaan, jossa menetelmässä kontekstille herkkä ote on miltei tyystin poissa. Jovanovski kuitenkin esittää, että psykoanalyysillä ja psykiatrialla kaikesta edellä esiintuodusta huolimatta olisi paljon annettavaa ”etnosensitiiviseen” hoitoon, ja että olisi suuri virhe ymmärtää vaikkapa hallusinaatioksi mielletty ilmiö vain etnosentrisenä (euro-amerikkalaisena) ja poliittisena vallankäytön välineenä (Jovanovski 1995).

Kulttuurisen kontekstin suuri merkitys ilmenee mm. siinä, että alemmuuden ja riittämättömyyden tunteet yhdessä kulttuuriympäristössä voivat johtua akateemisen – ja/tai työuran saavuttamattomuudesta (kuten asianlaita lienee monissa Euroopan maissa ja Japanissa), kun taas toisessa ympäristössä tunteet saattavat liittyvät sosioekonomiseen kerrokseen, johon henkilö syntymänsä perusteella kuuluu (esim. Intia) (Jovanovski 1995). Samantapaisesti lapsia kohtaan ylläpidetty vanhempien mielipiteistä eroavien omien mielipiteiden ilmausten lannistaminen saattaa yhdessä kulttuurisessa kontekstissa jouduttaa

nuoruuden identiteettiahdistusta (esim. Bulgaria ja Makedonia), kun taas toisessa uhmakasta käyttäytymistä (esim. USA) (Jovanovski 1995).

Näyttäisi siltä, että ihmisen kehityksen ymmärtäminen ja sen merkityksellistäminen sekä psykologinen epänormaalius ovat paljolti kulttuurisidonnaisia asioita.

Kulttuurinen epänormaali psykologia

Arrindell (2003, 749) puhuu siitä, että monikulttuurisissa ympäristöissä elävät etnisten ryhmien jäsenet eivät useinkaan saa tarpeeksi pätevää mielenterveyspalvelua osakseen. Tämä johtuu hänen mukaansa monista pääosin tiedostamattomista seikoista, kuten siitä, että mielenterveyden ammattilaiset eivät tunne palveleмиensa kulttuuristen vähemmistöjen ja etnisten ryhmien elämisen, ajattelemisen ja tuntemisen tapoja tarpeeksi hyvin. Myös tutkimuksissa ja tehtävissä arvioinneissa jatkuvasti käytetyt mittarit ja asteikot ovat paljolti kulttuurisidonnaisia. Tällaisia standarditestejä ja mittareita Arrindell (emt.) kutsuu anglo-eemisiksi tarkoittaen sitä, että niiden sovellusala on pätevää oikeastaan vain Euro-Amerikkalaisessa kulttuuriympäristössä (se on: Pohjois-Amerikka, Länsi-Eurooppa, Australia ja Uusi-Seelanti) eikä niinkään universaaleina mittareina kaikille ihmisille käytettyinä.

Psykologisen tutkimuksen fokusta ja soveltamisalaa voi miettiä seuraavien Arrindellin (Arrindell 203, 749) viittamien Patelin & Sumathipalan (2001) esittämien lukujen pohjalta. Verrattaessa kuudessa johtavassa psykiatrian alan julkaisussa vuosina 1996-1998 julkaistujen artikkelien ”kotimaata” vain 6% oli julkaistu muualla kuin Euro-Amerikassa, vaikka tämä muualla, jota Arrindell kutsuu nimellä RoW (Rest of the World), koostuu 90%:sta maapallon väestöstä. Tämän lisäksi julkaistuista artikkeleista alle 1% käsitteli ja kuvasi RoW –alueen mielenterveyden interventioita. Kansainvälisen kulttuurisensitiivisen kliinisen tutkimuksen kannalta nämä luvut eivät ole lupaavia. Arrindellin (2003, 749) lainaaman Dragunin (2001) mukaan tämänsuuntaisen kehityksen yksi suuri este on muun kuin englanninkielisen julkaistavan alan materiaalin huomiotta jättäminen.

Keskeistä Arrindellin (2003, 750) mukaan on se, että yksilöt kantavat mukanaan ”mentaalaisia ohjelmia”, jotka ovat kehittyneet lapsuuden kulttuuriympäristössä ja vahvistuneet ikääntymisen myötä. Nämä mielen sisäiset ohjelmat sisältävät kansallisen kulttuurin osia. Arrindellin (2003, 750) lainaama Hofstede (2001) on jakanut nämä mielen sisäiset kulttuuriohjelmat viiteen alueeseen tai ulottuvuuteen. Nämä ovat a) vallan jakautuminen, b) epävarmuuden välttäminen, c) individualismi vs. kollektivismi, d) maskuliinisyys vs. feminiinisyys ja e) ajallinen orientaatio. Näiden viiden ulottuvuuden avulla kulttuurinen ohjelmointi voidaan ikään kuin ”purkaa”. Täten niihin liittyvät arvosysteemit tulevat tunnetuiksi, ja näistä puolestaan johtuva ajattelu, tunteminen ja käyttäytyminen tulevat enustettaviksi.

Vaikuttaa ihan mielekkäältä, mutta tässä kontekstuaalinen lähestymistapa on tietyllä tavalla vielä hieman puolitiessä. Tämä siksi, että edelleen se on tutkija, joka on määritellyt ja rakentanut nuo viitekehykset ja luokittelut, joihin hän tutkimuskohteensa (erilaiset kulttuurit siten, kuin ne yksilöiden ajatus-tunne –maailmassa realisoituvat) asettelee. Tämä lienee kuitenkin mielekästä siksi, että saadaan jonkinlainen kokonaiskuva tilanteesta puettuna se kielelliseen asuun ja esitysmuotoon, joka on tuttua tieteen parissa työskenteleville. Soveltavassa vaiheessa ehkä voisi ajatella vielä sellaista grounded theory –tyyppistä lähestymistapaa, jossa tutkija ikään kuin saa kentältä (kultakin kulttuurin edustajalta) toimin-

taa ohjaavat käsitteet ja viitekehykset. Tämän voisi ajatella olevan vielä hieman enemmän kontekstilähtöistä ja kulttuurisensitiivistä toimintaa.

Kaikkea edellä esitettyä ajatellen globalisoituvassa maailmassa psykologienkin erikoistuminen saanee uusia virtauksia, mikäli tällainen kulttuurisensitiivinen lähestymistapa otetaan todesta. Myös Suomessa, jossa maahanmuuttajia on jo jonkin verran ja lisää lienee tulossa, voisi ajatella maahanmuuttajien tarvitsevan heidän mielen maisemansa huomioon ottavaa mentaalisen puolen hoitoa. Tämän onnistumiseksi lienee tarpeellista mielenterveyden, opetuksen ja kehittymisen parissa työskentelevien henkilöiden kulttuuridiversiteetin tuntemuksen ja eräänlaisen ajattelu-tuntemis –systeemien syvätuntemuksen (tämä erityisesti terapia –, konsultointi- ja kasvatustyötä tekevien parissa) tulevan paremmin haltuunotetuiksi. Tämän voisi sanoa olevan hyvinkin konteksti- ja kulttuurisidonnaisista työskentelyä, joka psykologian alalla voisi tarkoittaa esimerkiksi antropologiaan, sosiiaaliantropologiaan, uskontotieteisiin ja filosofiaan perehtymistä. Eikä vain näin, sillä nuo kaikkiaan lienevät meidän Euro-Amerikkalaisten keksintöä. Ehkä hedelmällisintä olisi hakeutua autenttiseen ympäristöön oppimaan ja elämään asioita omassa kokemuksessa. Toisaalta tällöinkin voisi uskoa tietynlaisen kuilun säilyvän aina vieraan ja oman kulttuurin jäsenen välillä jossain määrin, mutta jo kielen, uskomusten, taustafilosofioiden sekä kansan historiallisten vaiheiden (tai miten he sitten itse asioita hahmottavatkaan) tunteminen auttaisi esim. terapiatilanteessa kontaktin syntymisessä luultavasti paljon pidemmälle kuin ilman niitä. Näitä asioita lienevät kuitenkin jo hahmotelleet ja suunnitelleet näiden asioiden parissa työskentelevät henkilöt paljon pidemmälle ja tarkemmin.

Itsestä, minäkuvasta ja identiteetistä

Kuvitteellinen yleisö ja mielikuva itsestä

Tässä alaluvussa tarkastelen erästä nuoruuteen ja kehittymiseen kuuluvaksi hahmotettua ilmiötä, jossa nuori ja kehittyminen asettuvat laajaan, miltei koko nuoren elinympäristön muodostamaan kontekstiin.

Bell & Bromnick (2003) esittävät artikkelissaan, että Elkindin v. 1967 muotoilema teoria koskien nuorten egosentrisyyttä, ja tähän teoriaan kuuluva ns. kuvitteellisen yleisön (imaginary audience) käsitepari, tulisi asettaa uudenlaisen tarkastelun alaiseksi. Kuvitteellisen yleisön –teoria tarkoittaa tässä karkeasti ottaen sitä, että nuori on huolissaan siitä, mitä muut hänestä ajattelevat. Bell & Bromnickin (mt.) mukaan Elkindin teoriassa nuoren egosentrisyys nähdään johtuvaksi siitä, että nuori ei kykene selkeästi erottamaan omien huomion kohteidensa ja havaitsemiensa toisten ihmisten huomioiden kohdetta toisistaan. Tämä johtaisi mm. siihen, että nuori kokisi olevansa tilanteiden ”keskipisteenä”; että hänen havaitsemansa muut henkilöt olisivat yhtä lailla keskittyneitä hänen käyttäytymisensä ja ilmiösuunsa kuin hän itse on. Tällainen ajatuskulku johtaisi nuoren näkemiseen itsekeskeisenä olentona.

Bell & Bromnick (2003) kuitenkin ehdottavat - aineistopohjaista teoriaa (grounded theory) tutkimuksiensa perustana soveltaen -, että ensinnäkin asia on paljon monisyisempi kuin Elkind ja hänen teoriaansa nojautuvat tutkijat vielä viime vuosina (mm. Durkin 1995 ja Santrock 1998) ovat olettaneet, ja toiseksi he painottavat aineistopohjaisen lähestymistavan tuomia uusia näkökulmia tätä asiaa koskevien teorioiden muotoilemisessa (mt.).

Aineistopohjaisen teorian ajatus perustuu siihen, että ilmiöiden ei ymmärretä olevan staattisia, vaan koko ajan muuttuvia (Anttila 2002). Nämä muutokset olisi aineistopohjaiseen teoriaan perustuvassa soveltamisessa tarkoitus prosessoida teoriaksi (mt.). Teoria olisi tarkoitus johtaa laadullisen informaation induktiivisen tutkimuksen kautta (Bell & Bromnick 2003). Niinpä psykologiassakin käytetyn perinteisemmän lähestymistavan, jossa tutkimusaineiston tulkintaa käytetään todentamaan tai hylkäämään olemassa oleva teoria, rinnalle asettuu näkemys, jossa painotetaan tutkimukseen osallistuvien todellisuusrepresentaatioita sekä kokemusten ja käyttäytymisen merkityksiä kontekstissa (mt.). Tällaisessa lähestymistavassa painotetaan sellaista teorianmuodostusta, jossa käytetyt käsitykset nousisivat tutkimusdatasta pikemminkin kuin suoraan johdettuina aiemmista teorioista (mt.).

Bell & Bromnick (2003) tuovat tutkimuksessaan esiin näkemyksen, että nuoret vaikuttaisivat olevan huolissaan siitä, mitä toiset ajattelevat, koska näillä ajatuksilla olisi olemassa henkilökohtaisia ja sosiaalisia seurauksia ja/tai vaikutuksia. Tämän johdosta Bell & Bromnick (2003) ehdottavatkin, että koska kyseessä olisi sosiaalinen todellisuus, se ei olisi mielikuvitusta, ja niin muodoin teoreettisissa oletuksissa yleisö-käsite tulisi määritellä todelliseksi eikä kuvitteelliseksi.

Käytännön tutkimuksen ja nuorten kanssa toimivien kannalta näiden kahden erilaisen lähestymistavan välillä on suuri ero. Nimittäin perinteisessä – eli Elkindin (1967) teoriaan pohjaavassa - lähestymistavassa tutkimuskohdetta, nuoria ja heidän huoliaan, tarkasteltiin valmiista Piaget:n teoriaan pohjautuvasta teoriasta käsin. Aineistopohjaisessa lähestymistavassa puolestaan koetetaan selvittää, mitä nuoret itse ajattelevat asioista, mitä he kokevat tärkeiksi ja miksi eli toisin sanoen minkälaisia merkityksiä he ovat havaitsemilleen asiaintiloille antaneet ja miten he kokevat näiden merkityksellistamiensä asiaintilojen vaikuttavan heidän omaan ja heidän havaitsemiensa kanssaihminen käyttäytymiseen ja elämiseen⁶. Tämän jälkimmäisen voisi sanoa toteuttavan kontekstilähtöistä lähestymistapaa, jossa ilmiöitä tarkastellaan moniulotteisina keskinäisten suhteiden verkostona.

Bell & Bromnick (2003) tuovat esiin, että itsensä esittämistä (self-presentation) ja vaikutelmien hallintaa (impression management) käsittelevässä kirjallisuudessa (mm. Baumeister 1982) aikuisten huolehtiminen/huolestuminen toisten ihmisten mielipiteistä hyväksytään todeksi. Tähän liittyen he lainaavat Baumeisteria (1982), joka toteaa itsensä esittämisen kahden päämotiivin olevan a) yleisön miellyttäminen ja b) yksilön itsen rakentaminen yhdenmukaiseksi hänen ideaali-itsensä kanssa. Edelleen Baumeister (1982) Bell & Bromnickin (2003) mukaan puhuu aikuisen sosiaalisen käyttäytymisen laaja-alaisuudesta (avun antaminen ja saaminen, asenteiden ilmaisu, myötämielisyys, reaktiot arviointeihin, jne.), joihin itsen esittämistä koskevat käsitykset vaikuttavat ja joista se jossain määrin koostuu. Tämä itsen esittämisen tarkoituksena on Baumeisterin (1982) mukaan muodostaa, ylläpitää ja jalostaa toisiksi havaittujen ihmisten mielissä olevaa kuvaa itsestä (so. itsen esittäjän itsekseen kokemasta mielikuva-itsestä, voisi jostain näkökulmasta sanoa. Kirj. huom.) (Bell & Bromnick 2003). Bell & Bromnickin (2003) mukaan vastaavanlaista toimintaa (sosiaalisten suhteiden harkintaa, miettimistä ja muiden

---

⁶ Toki tässäkin lähestymistavassa voisi sanoa tutkijoilla olevan jonkinlaiset oletukset/käsitykset ihmisen perustoiminnoissa ja erilaisista kehityksellisistä vaiheista, jotka saattavat hyvinkin perustua jossakin määrin Piaget:n ajatuksiin ja näiden johdannaisiin.

ajatusten/mielipiteiden arvelua ja arviointia) nuorilla ilmentyessä sitä kutsutaan kuvitteelliseksi, jolloin heidän näkemyksiään ja tunteitaan aliarvioidaan⁷.

Identiteetin muodostumisesta

Adams ja Marshall (1996) esittävät, että erityisesti psykologit, psykiatrit ja sosiologit käyttävät termiä identiteetti (<lat. *ide'ntitās* 'samuus, yhtäläisyys') tarkoittamaan itseyden tai yksilöllisyyden ymmärtämistä. On myös mahdollista esittää näkemys, että termi liittyy si johonkin asiaan samaistumiseen (identifioitumiseen), jolloin voisi olla kyse jostain mielikuvasta, johon mielikuvan havaitsija samaistuisi eli joka tämä havaitsija uskoisi olevansa tai johon hän pyrki; jonka mielikuvan havaitsija uskoisi vastaavan sitä, mikä hän on. Tämän mielikuvan kanssa hän sitten uskoisi olevansa sama, identtinen. Näin asioiden ollessa voisi epäillä syntyvän jossain määrin ongelmia, mikäli tuo kuva ei enää vastaisikaan kokemusta/käsitystä itsestä (eräs mahdollinen näkemys tietynlaisten psyykkisten häiriöiden etiologiaan ja olemukseen). Palataanpa kuitenkin vielä hieman pintaan päin, yleisemmälle tasolle, ja jatketaan asian tiimoilta uudelleen vasta seuraavan otsikon alla.

Identiteetin muodostumiselle keskeistä uskotaan olevan nuoruusiän, joka on Nurmen (2004) mukaan tänä päivänä määriteltävissä siirtymäksi lapsuudesta aikuisuuteen noin ikävuosien 11-30 välillä. Nurmi (mt.) kuvailee nuoruutta aika uudeksi ilmiöksi, jota on selitetty mm. pidentyneillä koulutusajoilla. Se on keskeistä aikaa, sillä puberteetissa tapahtuu mm. aikuisen formaalin ajattelun tason saavuttaminen sekä minäkuvan ”vakioituminen” (Nurmi 2004). Hän jatkaa vielä, että identiteetin kehittyminen tapahtuu yhteydessä yhteiskuntaan koostuen erilaisista kiinnitysprosesseista (Nurmi 2004). Tässä näkökulmassa ovat samoilla linjoilla esim. Adams ja Marshall (1996), jotka puhuvat artikkelissaan mm. sosialisatiosta ja identiteetin sosiaalipsykologisesta muodostamisesta.

Adams ja Marshall (1996) puhuvat vielä, että suuri osa sosialisatiota käsittelevästä kirjallisuudesta argumentoi, tai muulla tavoin koettaa osoittaa, että sosialisatiion yksilölliset ja sosiaaliset funktiot palvelevat sekä psykologista että sosiaalista hyvinvointia ruokkimalla tunteita itsen merkityksestä, merkityksellisyydestä (puhutaan myös itsetunnosta) ja havainnoista itsen merkityksellisyydestä toisille, kanssaihmisille (jonka voisi ajatella miltei väistämättä olevan aina kunkin subjektin tulkintaa, johon sitten vaikuttanevat monet asiat, kuten kaikkiin havaintojen merkityksellistämisiin näyttävät vaikuttavan). On mahdollista esittää kysymys, että mikä on tämä itse, josta tässä niin paljon puhutaan, ja joka nähdään niin merkityksellisenä asiana. Myös tästä hieman lisää seuraavan otsikon alla.

Aittola ja Laine (2004) esittelevät luentomuistiinpanoissa Ziehen näkemyksiä identiteetin muodostumisesta sosiaalisena rakenteena. Ziehen mukaan identiteetti muodostuu sosiaalisessa vuorovaikutuksessa ollen jatkuva prosessi, jolloin se on jatkuvan määrittelyn kohteena ja altistuneena ympäristötekijöille, ”ajanhengelle” jne. Identiteetti on hyvin monimutkainen ja monikerroksinen sisältäen myös ristiriitaisia, monia identiteettejä eri konteksteissa. Toisin sanoen kokemus ja käsitys itsestä olisivat eri tilanteissa jossain määrin erilaisia.

Edellisessä lauseessa käytin termejä identiteetti ja itseys synonyymeina. Jos edellisen kappaleen mukaan identiteetti määritellään koostuvaksi monista, jossain määrin erilaisista

---

⁷ Tässä kohdistan huomion jälleen ajatukseen kontekstista ihmisen konstruoimana oliona, mielikuvarakennelmana ja/tai tarinana. Niin ajatellen ei ehkä olisi mielekästä sanoa, että ns. sosiaalinen todellisuus olisi jollakin tapaa enemmän ”todellista” kuin ns. kuvitteellinen yleisö.

identiteeteistä voisi ajatella olevan mielekästä hieman selkeyttää terminologiaa, sillä tuohan vaikuttaa kehäpäätelyltä; perustellaan siis yksi identiteetti *monilla* identiteeteillä. Tämä ehkä kuitenkin lienee allekirjoittaneen omiin luentomuistiinpanoihinsa kirjailemaa käsiteseakaannusta? Asian voinee ilmaista myös niin, että identiteetti koostuu erilaisista rooleista (isän rooli, äidin rooli, työroolit, sukulaisroolit, jne. sekä perustavanlaatuinen minä-olen-se-ja-tuo-niminen-ihminen-tuolta-ja-sieltä-ja-sen-ja-tuon-lapsi –rooli, jonka voisi ajatella olevan mielensisältöihin ja ruumiiseen perustuva kanta-rooli, johon samaistutaan eli identifioidutaan ja jota miltei kaikki tässäkin työssä käsitelty ja esitelty kehityspsykologinen problematiikka koskee) tai identiteetti-olemuksen eri aspekteista. Näin myös siksi, että – kuten tämän alaluvun alussa tuli ilmi – termin identiteetti voisi ajatella viittaavan alunperäisesti johonkin samaan, samuuteen, yhtäläisyyteen.

Aittola ja Laine (2004) jatkavat vielä Ziehen näkemyksiä esitellen, että kysymys ”mikä minä olen?” määrittyy eri konteksteissa eri lailla. Ziehen (ed. mt.) mukaan ihminen ei ole jokin olio, vaan eri tilanteissa erilainen. Diskursiivinen tapahtuma (puhe, käsitteellistäminen) on se, miten yksilö itsensä määrittelee. Identiteetti siis Ziehen mukaan rakentuisi aina suhteessa toisiin ja myös toiseuteen itsessä. Identiteetti olisi täten kulttuurinen konstruktio, joka rakennetaan narraationa kielellisen kertauksen (muistin) avulla. Tässä mielessä Ziehe näyttää olevan samoilla linjoilla Stuart Hall:n esittämien näkemysten kanssa (ks. Aittola ja Laine 2004, Oman elämän ambivalenssit, 4).

Luennossaan Aittola ja Laine (2004) etenivät tarkastelemaan tarkemmin identiteetin ja nuoren yksilöllistymisen muotoutumiseen vaikuttavia kulttuurisia ja kontekstuaalisia tekijöitä. Heidän mukaansa yhteiskunnan ja yksilön lähiympäristön monimutkaiset tekijät (muutos, ilmiöiden esiintymisten nopeutuminen, kiintymysverkostojen höltyminen, jne.) ovat erittäin keskeisiä tarkastelukohtia hahmotettaessa yksilöllistymistä ja siihen liittyväksi nähtyä identiteettiä tämän päivän kehityspsykologisessa tutkimuksessa. He jakavat yksilöllistymisen neljään ulottuvuuteen, jotka ovat a) institutionaalinen käyttäytymisen odotus, b) elämäkerrallinen itsetulkinta, c) minä yhdessä muiden kanssa haluan olla erilainen –ajattelu ja d) eettis-vuorovaikutuksellisuus (Aittola ja Laine 2004, Luentomuistiinpanot). Nuo neljä ulottuvuutta voidaan kiteyttää oikeastaan seuraavaan lauseeseen: ”minä itse olen erityinen, ainutkertainen yksilö, joka ohjaan omaa elämäni ja määritän itse omat toimintatapani – mua ei tu kukaan neuvoon.”

Joogafilosofian näkökulmasta katsottuna kaikessa edellisessä kyse olisi viidestä perusteestä. Ne ovat (PTJS) eli a) tietämättömyys, b) *ēgon*⁸ väärät tiedonannot (väärä minuus eli kognitio-motivaatio-emootio-ruumis –virtaan identifioituminen ja täydelleen sitä kautta rakentuvaan tietoperustaan tukeutuminen), c) halut-tahtomukset-fantasiat, d) vastahakoisuus (muutosresistanssi, ikävien asioiden välttäminen) ja e) oman *ēgo*-erityisyyden kadottamisen pelko eli pelko oman itsen häviämisestä, toisin sanoen tyhjyyden, katoamisen ja kuoleman pelko (joka liittyy erittäin vahvasti rakkauden pelkoon –TH).

Dualismi minä ja itse (minun itseni) sekä Aittolan ja Laineen (2004) aiemmin esittämä ”mikä minä olen?” –kysymys, joka edelliseen joogafilosofia –näkökulmaankin oleellisesti

---

⁸ Tässä yhteydessä *ēgo* –termillä tulisi ymmärtää siis kognitio-motivaatio-emootio –virtaan samaistuminen eli psykofyysiseen olemukseen identifioituminen, asenteisiin ja mielipiteisiin ja oikeastaan hyvin moniin asioihin liitetty nämä-ovat-minun –ymmärrys.

liittyy, tulee hieman käsiteltäväksi seuraavassa luvussa. (Bhagavan Sri Ramana Maharshi 1987) opettama menetelmä näin ohimennen mainittuna on juurikin tällainen. Siinä aletaan kysymään ”kuka minä olen?”, ja lopulta tähän kysymykseen ei enää edes koeteta vastata käsitteellisesti, järjen ja analyttisen mielen avulla, vaan annetaan näin avautuvan mielentilan ikään kuin ilmentää itsensä; tulla esiin. Ja kappas, sitten huomaataankin, että kaikki on oikeastaan hyvin yksikertaista. Juurikin tähän liittyen sekä psykiatri Markku Siivola (1997; 2004) että psykologian emeritusprofessori Charles T. Tart (2001) ovat esittäneet näkemyksiään tällaisesta kokemisen tavasta. Myös psykiatri ja psykologian tohtori David R. Hawkins (2001; 2003) on käsitellyt teoksissaan näitä aiheita, mutta hänellä on ehkä siinä mielessä kokonaisvaltaisempi ote kuin vaikkapa Siivolalla, että Hawkinsin teksteistä huokuu syvän itsetuntemuksen lisäksi ymmärrys, hyväksyntä, rakkautellisuus ja jollain lailla laajemmanoloinen suhtautuminen monialaisiin elämänilmiöihin. No, toki Hawkins-hahmo on psykofyysiseltä iältään yli 70-vuotias, tehnyt kliinistä työtä mielenterveyden parissa viitisenkymmentä vuotta ja hänen kokemansta ”valaistuminen” on tapahtunut Hawkins-hahmon ollessa n. 30-vuotias, joten näinä 40 vuotena hahmon kokonaisintegraatio lienee aika lailla balansoitunut.

Niin, tämä kaikki tässä esitetty lienee jossain määrin käsittämätöntä ja vaikuttanee ”hulujen touhuilta” sellaiselle, joka ei omassa kokemuksessaan ymmärrä, mistä esim. niin sanotuissa valaistumis-kokemuksissa on kysymys – miltä sen suuntaiset kokemukset tuntuvat ja millä tavalla ne vaikuttavat kokonaisjärjestelmään (kognitio-motivaatio-emootio ja jotakin paljon perustavammanlaatuista näiden takana). Tällöin voi ehkä oikeastaan puhua vain häiriintyneistä ”mystikoista” tjms. On hyvin ymmärrettävää, että jokin täysin oman kokemuksen, käsittämiskyvyn ja maailmanhahmottamismallin tuolla puolen oleva vaikuttaa mielettömältä ja sekopäisten touhulta, jonka kanssa ainakaan tämän päivän, sanotaan nyt vaikka, psykologialla (vaikka kyse tietenkin voisi olla aivan mistä tieteenalasta tahansa) ei voi vakavasti ottaen olla mitään tekemistä. Tulee keskittyä vain järkeviin ja tieteellisiin teorioihin yhteistä yhteiskunnallista hyvää edesauttaviin asioihin. Ihan hyvä, jos vaikkapa sattuu ajattelemaan jotenkin tämänsuuntaisesti. Mutta ehkä voisi olla myös niin, että maailmassa on oikeastaan vain yksi asia, jota kukin meistä todella voi muuttaa; ja se on kukin itse. Ehkä laajemmat yhteiskunnalliset ja kansainväliset muutokset alkavat siitä, että muutoksia tapahtuu yksilötasolla⁹. Tähän ideaan taitaa paljolti esim. kierrättäminenkin perustua? Toisaalta kyllä kukin taitaa ohjautua toimimaan niiden asioiden parissa, joihin kokee vetoa ja joka ”resonoi” oman sisäisyyden kanssa. Tätä sitten voidaan tulkita ja analysoida vaikka millaisista viitekehyksistä tahansa.

Itsestä

Käsite itse on erityisesti persoonallisuuden psykologian piirissä ollut eräänä tärkeänä ja kiisteltyinä terminä joidenkin vuosikymmenien ajan. Samaan problematiikkavyöhytyihin voisi sanoa tänä päivänä liittyvän käsitteet identiteetti ja minä (self). Seuraavassa tarkastelen itseä ehkä hieman toisenlaisessa teoriayhteydessä, kuin mitä kehityspsykologian parissa on viime aikoina ilmeisesti ollut tapana käyttää.

---

⁹ Jos vielä laajemmin – ja epätieteellisemmin ainakin nykyisten mittojen mukaan – ajattelee, niin tällaisissa muutoksissa voisi olla kyse myös jonkin kollektiivisen tason energian (tunne- ja ajatusvirtojen) muuntumisesta; vaikkapa eräänlaisesta morfisten kenttien muutoksista ja ns. sadannen apinan teoriasta.

Koski (2000, 126) mainitsee zen-buddhalaisuudesta puhuessaan näkemyksen, että sosiaalisuuden kautta syntynyt ja kehittynyt tietoinen minä¹⁰ on ihmisen vapautumisen esteenä. Tämän esteen poistamiseksi muodostuu ns. *ēgon* rakenteen dekonstruktio. Sosiaalisuuden kautta rakentuneen minän tulkitsen olevan sama asia kuin minäkuva, jonka yksilö on itsestään rakentanut ja johon hän itsensä samaistaa¹¹. Tällöin se olisi eräänlainen ”kanta-rooli roolien takana”. Sitä voisi kuvata kertomuskielikuvin ihmisen itse itsestään itselleen kertomaksi tarinaksi, jota tarinaa aina kerrotaan myös suhteessa kanssaihmiisiin. Tämän voisi sanoa olevan samansuuntaista, kuin aiemmin kuvitteellisesta yleisöstä puhuttaessa selostin Bell & Bromnickin (2002) kuvailemia Baumeisterin (1982) näkemyksiä itsen esittämisestä.

”Sinun täytyy tuntea minun historiani, että voisit tuntea minut”, ”Meidän tulee oppia tuntemaan toisemme”. Mitä tällöin edellisestä näkökulmasta näitä kahta lausetta tarkastellen oikein opittaisiin tuntemaan? Muodostuisiko se tuollaiseksi tarinaksi, kunkin elämän-tarinaksi, jota kukin kertoo itselleen ja tahtoo myös muiden sitä samaa tarinaa itselleen tuosta kertojasta kertovan ”[...] että hän (kuka vain) tuntisi minut”. Juuri tällaisiin tarinoin ja erilaisten roolien takana uskotun ”perimmäisen minän” -rooliin samaistumisen ja uskomisen tulkitsen olevan tuon esteen ihmisen vapaudelle, josta Koski (mt.) aiemmin puhui.

Mitä sitten olisi tämä vapaus, johon Koski aiemmin viittasi? Sen voisi hahmottaa olevan jotakin sellaista, joka ei tavallaan ole käsitteellistä. Se voisi olla pikemminkin jotakin kokemuksellista, jota ei käsittein voisi oikein mielekkäästi kuvata tekemättä väistämättä jonkinlaista ”väkivaltaa” itse tuolle kokemukselle. Se ei kuitenkaan olisi mihinkään tällaisiin kokemuksiin takertumista ja niistä itse- tai minäkuvan rakentamista, vaan pikemminkin elämistä mahdollisimman paljon aina kussakin nyt-hetkessä, jollaisen olemisen tavan jostain näkökulmasta voisi sanoa olevan ainoa tosi oleva; sillä näin ajatellen menneisyys ja sen kautta rakennetut tulevaisuushahmotelmat näyttäytyvät vain abstraktioita, mielenmuunteluina. Toki nämä abstraktiotkin on mahdollista hahmottaa tapahtuvan kussakin nyt-hetkessä, mutta yhtä kaikki jossain määrin voisi sanoa niiden olevan erilaisia kuin olemisen, elämän läsnäolemisen kokeminen jokaisessa nyt-hetkessä. Tästä näkökulmasta katsottuna muisteleminen, tulevaisuusorientaatio ja havaitseminen olisivat tietynlaista ajattelua, jossa konteksti konstruotuisi; merkityksenanto tapahtuisi.

Hawkins (2003) ilmaisee tähän liittyen, että kun nauha on tyhjennetty, ei siellä enää ole mitään (erillistä minää, homunculusta). Nauhalla hän tarkoittaa mielensisältöjä – sekä tietoisia että ns. tiedostamattomia. Hawkins (2001; 2003) tuo tämän lisäksi meditaatiope-rinteisiin liittyen esiin sen, että ihmishahmolla on kyky olla kuitenkin tietoinen sisäisyydessään liikkuvista ja muuttuvista tunteista, ajatuksista, muistoista, käsitteistä jne., ja että tämä tietoinen olevaisuus ihmisessä on hänen todellinen itsensä, hän todellinen identiteet-

---

¹⁰ Tulkitsen tämän käsitteen viittauskohteen tässä samaksi, kuin mihin käsitteellä itse viitataan. Koski käyttää tästä myös termiä *-ēgo*, jota termiä yleisestikin ns. jooga-, meditaatio-, zen- ja zen-buddhalaisessa kirjallisuudessa käytetään kuvaavamaan ihmisen itsestään muovaamaa uskomus- ja mielikuvarakennetta, johon hän identifioituu; joka hän kuvittelee olevansa. Esim. T.D. Suzukin (1985) ja yleisestikin zen-buddhalaisuuden mukaan ihmisen käsitystä itsestään voidaan pitää tietoisuuden synnyttämänä ajatuksena. Tällöin ihmisen *-ēgo* ei olisi mikään kiinteä ja samana pysyvä vaan muuttuva entiteetti, tietoisten ja tajunnallisten aktien kooste. Ks. myös. Siivola (1997; 1996) sekä Hawkins (2001; 2003).

¹¹ Nurmi (2004, luento) puhui tästä sosialisatiotapahtumana, jossa yksilön kehitys aina tapahtuu jossakin spatio-temporaalisessa pisteessä yksilön kuitenkin jossain määrin myös itse ohjaten omaa kehitystään esim. tekemillään valinnoilla. Tästä samasta puhuvat myös Aittola ja Laine (2004) sekä Ziehe ja Hall puhuessaan identiteetistä. Kts. myös esim. Adams ja Marshall 1996.

tinsä, joka on aina läsnä tavallaan todistamassa näiden mielenmuunteluiden tapahtumista. Hawkinsin (2001; 2003) promotoima idea on tavallaan ”siirtää” tietoisesta ja kokemuksellisen tason identifikaatio mielensisällöistä / *ē*gosta siihen tietoiseen läsnäoloon, huomiokykyyn joka ihmishahmossa tapahtuvia asioita todistaa.

Yhteenvedoa identiteetistä ja kontekstista

Näyttäisi siltä, että aiemmin määritelty *ē*go on yhtä kuin se identiteetti, josta Nurmi (2004), Aittola ja Laine (2004) sekä Ziehe ja Hall (ks. Aittola ja Laine 2004) puhuvat. Näin ajatellen voisi kehityspsykologiassa tällä hetkellä vallitsevassa kontekstuaalisessa suuntauksessa olevan metaforin asia ilmaistuna olevan tietyllä tavalla kysymys samansuuntaisesta asioiden hahmottamisesta ja tutkimisesta kuin neuropsykologiassakin. Ensimmäinen metafora: ihminen tutkii puun oksien heilumista tuulessa, tekee arvioita, teorioita ja ennusteita oksien liikkeistä itse oksia heiluttavan, niitä liikuttavan tuulen jäädessä tutkimuksen ulkopuolelle. Näin siksi, että käytössä olevien yleisesti hyväksytyjen menetelmien avulla ei ole mahdollistakaan saada tietoa muusta kuin oksien heilunnasta.

Toinen metafora on klassinen Platonin luola –vertaus. Järkeen ja aisteihin perustuvien ja sitä kautta tieteellisten keinoin siis ihminen tutkii, arvioi, rakentaa teorioita ja ennustelee luolan seinällä liikkuvien varjojen ilmenemistä ja niiden alkuperää. Hän rakentelee mytologioita ja tietojärjestelmiä (kuten vaikkapa shamanismi, astrologia, tiede, antroposofinen hengentiede, joogafilosofiat, jne.), joiden varassa hän koettaa navigoida. Yhtä kaikki tämän hetkinen kontekstia painottava ajattelu vaikuttaa erittäin mielekkäältä harrastessamme näiden varjojen liikenteen laskua. Sen voisi ajatella olevan suuri parannus entisiin oksien heiluntaa koskeviin teorioihin.

Ajasta ja tutkimuksesta...

Nurmi (2004) pitää pitkittäistutkimusta tutkimusmetodillisesti hyvänä lähtökohtana, sillä hänen mukaansa kehitykseen vaikuttavat muuttujat saattavat olla ajan mukana vaihtuvia. Oletuksena on, että tutkittaessa samoja henkilöitä eri väliajoin voidaan heidän myöhempi kehityksensä suhteuttaa edellisiin tutkimuskertoihin. Tällä tavoin voitaisiin myös tarkkailla kehityksen ja ajan keskinäistä suhdetta (Nurmi 2004).

Kuten edellä on jo jossain määrin tullut ilmi, on aika ja historia eräs keskeinen elementti kontekstualisoivassakin teorianmuodostuksessa. Lerner & Castellinon (2002) esittelemä nuoruuden kontekstisuhteita kuvaava kehityksellinen kontekstuaali -malli pitää sisällään hyvin monia osatekijöitä, jotka kaikki saavat olemassaolonsa ajassa. Heidän mukaansa ajassa tapahtuva muutos on integraalinen ja itse asiassa ihmiselämän väistämätön piirre (mt.).

Voisi sanoa, että ilman aikaa ei ole muutosta. Ilman muutosta ei ole jotakin sellaista, mitä voisi nimittää kehitykseksi. Tässä mielessä sekä ajan että historian käsitteen voisi sanoa olevan keskeistä kehitystä tutkittaessa. Aika...mitä, miten ja missä se on? Mikä ajan havaitsee?

Tähän asiaan liittyen lainaan Lammenrantaa (1997, 199), joka toteaa ”[...]ettei ole järkevää etsiä vastausta kysymykseen ulkomaailman olemassaolosta muilta ihmisiltä eikä tarjota omaa vastaustamme heille.” Tämän hän katsoo johtavan siihen, että ”omat uskomuksemme ovat omien uskomustemme valossa oikeutettuja.” (mt., 200), mikäli meidän olisi tarkoitus edes jossain määrin pitäytyä tietoteoreettisissa uskomuksissamme ja käsi-

tyksissämme itsestämme, maailmasta, olemista ja tietämisestä. Toisin sanoen Lammenrannan (mt.) esittelemän niin sanotun maltillisen naturalistisen tietoteorian mukaan emme voi tietää onko jokin havaitsemamme asia olemassa vai eikö se ole. Voimme vain pitäytyä rakentamissamme tieto- ja uskomusjärjestelmissä ja säätää niitä aina tarpeen mukaan¹². Tämänsuuntainen tietoteoreettinen lähestymistapa vaikuttaisi olevan valtavirtaus tieteen tekemisessä. Tämänsuuntaisen tietoteoreettisen oletuksen voisi sanoa olevan myös kontekstin ja kehityksen tutkimuksessa käytössä olevien teorioiden perustana.

Mitä tämä sitten edellisen kaltaisella tavalla muotoiltuna oikein tarkoittaa? Sen voisi käsitellä tarkoittavan sitä, että joillakin sellaisilla kuin ihmiset vaikuttaisi olevan erilaisia tieto- ja uskomusjärjestelmiä heidän käytössään (jossakin sellaisessa kuin mieli). Ne olisi mahdollista nähdä tällöin erilaisiksi tavoiksi jäsentää ja merkityksellistää informaatiota, jolloin informaatiosta tulisi ”tietoa” (so. tulkintoja). Se, miten tätä informaatiota sitten havaitaan ja merkityksellistetään voidaan tänä päivänä nähtävästi ymmärtää vain jo jossain määrin olettamalla havainto ja merkitys.

Huomioita

Kontekstin huomioon ottava lähestymistapa vaikuttaa jossain määrin järkevältä ja hedelmälliseltä tavalta tarkastella ihmisen kehitystä liittyviä asioita. Näiden teorioiden perustana vaikuttaisivat olevan sellaiset tietoteoreettiset oletukset¹³, jotka voidaan hyvin pitkälle palauttaa jo mm. Aristoteleen ajatteluun.

Cohen & Siegel (1991a), puhuessaan tietojenkäsittelytieteen parissa tapahtuneesta kontekstin huomioon ottamisen alkamisesta, lainaavat Rumelhartia ja McClellandia (1986), jotka mainitsevat ihmisen olevan konetta parempi mm. siinä suhteessa, että hän on paljon parempi havaitsemaan objektit ja niiden keskinäiset suhteet luonnollisissa ympäristöissä. Huomioitavaa tässä on mielestäni se, että lainauksessa puhutaan objekteista, subjekteista ja luonnollisista ympäristöistä, ja tulkitsen, että siinä implisiittisesti oletetaan objektien olevan olemassa itsenäisesti sellaisina, kuin ne ihmiselle näyttäytyisivät. Tätä ajatellen eräs keskeinen seikka kontekstia painottavassa lähestymistavassa vaikuttaisi olevan jo aiemmin mainitsemani merkityksellistäminen. Cohen & Siegel (1991b) puhuvat konteksteista mm. sosiaalisista suhteista koostuvina, ihmisen konstruoimina sekä motiiveja ja muistoja sisältävinä tutkimuksellisinä yksikköinä. Cohen & Siegel (1991a) myös kuvaavat yksilöä aktiivisena, todellisuutta konstruoivana toimijana, jota ohjaavat skriptit, skeemat, tavoitteet ja motiivit. Niinpä tavallaan voisi Cohenin & Siegelin (1991a) esittelemän kontekstilähtöisen mallin hahmottaa tukeutuvan tietynlaisiin metafyyysiin oletamuksiin, jotka karkeasti ottaen pitävät sisällään ihmisen karttaa katsovana, tai tarkemmin vielä ilmaistuna, karttana, jolla hän itse itseään ohjaa ja jonka kautta hän näkee ja tulkitsee jotakin sellaista, mitä hän kutsuu maailmaksi tai todellisuudeksi. Niinpä voisi tästä näkökulmasta asiaa katsoessa esittää, että tuo ihminen - kuvailtuna Cohen & Siegelin (1991a) lainaaman Rumelhartin ja McClellandin (1986) suulla - havaitsee ”objektit” ja niiden keskinäiset suhteet luonnollisessa ympäristössä paremmin kuin kone, sillä ihminen on itse itselleen merkityksellistänyt havaitsemansa, jota vastoin koneen havainto- ja merkityksellistämismekanismit ovat ehkä hieman erilaiset. Kun tutkija sitten tarkkailee tilannetta, on hänen merkitysrakenteensa jossain määrin ehkä enemmän samansuuntainen ihmisen

¹² Ks. myös esim. Pollock 1987.

¹³ Mm. kognitio-emootio, aistihavainnot, minä-sinä –dikotomia, etc.

kanssa (mikäli tutkija on ihminen;-)) kuin koneen kanssa. Voisikin sanoa, että Rumelhar-tilta ja McClellandilta esittämäni lainaus edustaa orastavaa kontekstilähtöistä ajattelua, jossa kuitenkin vielä hyvin pitkälle operoidaan perinteisen subjekti-objekti –dikotomian puitteissa.

Lopuksi: teorioita ja sovelluksia vaikuttaa olevan jossain määrin mielekästä rakennella, käyttää ja kehittää – tai miksi sitä nyt haluaa kutsuakaan, mutta yhtä kaikki vaikuttaisi siltä, että tiedon ja tietämisen mahdollisuuden näkökulmasta ”perusongelmana” on edelleenkin se, että esim. jostain sellaisesta kuin ”ulkomaailma” tietäminen ei vaikuta kiistat-omasti olevan mahdollista (kts. esim. Lammenranta 1999 ja Pollock 1987). Tokihan tietoteoreettinen tutkimuskin jo edellyttää jonkinlaisia oletuksia ja niinpä ihminen vaikuttaisi olevan tavallaan ”teoreettisessa umpiossa” vain ajattelemalla ja järkeilemällä koettaessaan saada ”järjestystä kaaokseen”. Ehkä maailman tiedollisen haltuunoton projektin sijaan voisi joskus kokeilla jonkinlaista muuta lähestymistapaa, joka voisi mahdollisesti perus-tua esim. kokemuksellisuuteen, jolla en tässä tarkoita ”elämymatkailua”?

Kulttuurien, yhteiskuntien ja sosiaalisten järjestelmien ylläpitämiseksi ja muuttamiseksi kuitenkin ilmeisestikin tarvitaan jonkinlaisia ajattelujärjestelmiä (toki kulttuurien, yhteis-kuntien ja sosiaalisten järjestelmien jo voi sanoa olevan sellaisia), joiden avulla voidaan koettaa saada tehtyä sellaista, mitä aina kussakin ajassa ja paikassa nähdään ja uskotaan tarpeelliseksi tehdä. Näin ajatellen kehityksen (tai muuttumisen) tutkiminen ja erilaisten mahdollisten sovellutusten käyttöönottoaminen/kokeilu vaikuttaa mielekkäältä ja jossain määrin tärkeältä toiminnalta.

Yhteenvetoa ja arviointia

Olennaista tässä opintojaksossa oli ymmärtää nykyisten kehityspsykologisten näkökulmi-en olevan paljolti värittyneitä niin sanotulla kontekstikeskeisellä ajattelulla, jossa yksilö nähdään aina osana ympäristöään näiden muodostaessa hyvin monimutkaisen ja moni-suuntaisen verkoston. Objektiivisuuden ideaalin tietynasteinen mahdottomuus tai hedel-mättömyys vaikuttaisi toimivan eräänä kontekstuaalisuutta korostavan ajattelun lähtökoh-tana. Tämän päivän tutkimuksessa vaikuttaisikin kasvavassa määrin nousevan keskiöön tietynlainen subjektiivisuuden tai ehkä paremminkin dialogisuuden korostaminen tutki-mustyössä ainakin niillä tutkimuksen saroilla, joilla se on teoreettisesti ja metodisesti hel-pompi omaksua. Kontekstikeskeisellä tutkimuksella tutkimuksen keskiöön nousevat eri-laiset asiat kuin ns. perinteisissä lähestymistavoissa. Samoin tutkijan ja tutkimuskohteen suhde muovautuu erilaiseksi ja liittyy usein aika olennaisesti tutkimusta koskeviin ongel-miin ja asetteluihin.

Omassa oppimisessani olennaista oli aiemmista opinnoista (FM, etnomusikologia) jos-sain määrin tutuksi tulleen kulttuurirelativistisen otteen laajentamisesta koskemaan myös kehityspsykologisia kysymyksiä. Nykyisin kovin muodikkaan konstruktivistisen oppi-miskäsityksen mukaisesti kaikki rakenneltu uusi tieto myös integroitui osaksi aiempia tietojärjestelmiä. Tämä prosessi käy jossain määrin ilmi tästä kirjoituksesta, jossa kon-tekstikeskeisiä kehityspsykologisia ja yleisiä tietoteoreettisia sekä näihin kytkeytyviä per-soonallisuuteen ja identiteettiin liittyviä näkemyksiä on analysoitu mm. joogafilosofisista, buddhistsista ja omiin kokemuksiin perustuvista näkökulmista.

Kokonaisuutena työ on hieman hajanainen, joka johtunee käsiteltyjen asioiden ja näkö-kulmien laajuudesta. Silti joitakin aiheeseen liittyviä artikkeleja piti jättää pois, ettei työ

olisi paisunut vielä enemmän. Eräitä tällaisia olivat Uhlman & Swansonin (2004) väkivaltaisten tietokonepelien ja automaattisen aggressiivisuuden välistä yhteyttä esittelevä tutkimusraportti, sekä Buist, Dekovic, Meeus ja Akenin (2003) varhaisnuoruuden kiintymyksen sekä internalisoivan ja eksternalisoivan häiriökäyttäytymisen suhteita selvittelevä tutkimus, jotka olisivat sinänsä tuoneet vaihtelua nyt niin review-pitoiseen artikkelimateriaaliin. Se olisi myös avannut tutkimusmetodien käytännön toteuttamisen pohdintaa enemmän kuin nyt tässä kirjoituksessa on läsnä.

Ehkä kuitenkin hieman täsmällisempi ja rajatumpi ote olisi edesauttanut suuremman yhtenäisyyden aikaansaamista tähän työhön. Toisaalla joitakin asioita pohditaan ja analysoidaan hyvinkin seikkaperäisesti (esim. tietoteoria ja identiteetti) ja toisin paikoin taas käytettyä lähdeaineistoa tutkitaan oikeastaan aika pintapuolisesti. Tehtävään annettuun kirjallisuuteen on mielestäni työssä kohtuullisessa määrin perehdytty, mutta tehtävänannon kannalta olennaisiin seikkoihin, ongelmakohtiin ja kysymyksiin olisi voinut ehkä vielä tarkemmin keskittyä ja siten koettaa rajata aihetta.

Työtä nivoo yhteen kuitenkin kontekstin käsite (kehitys)psykologisessa yhteydessä käytettynä, vaikkakin paikka paikoin tekstissä etäännyttään tästä keskuksesta aika kauaksikin. Yhtä kaikki työ on kuitenkin ymmärrettävissä otsikkonsa alle kuuluvaksi kyseessä olevien asioiden kirjoittamis- ja lukemisperusteista opiskelua koskevaksi kokonaisuudeksi, jonka avulla tietopohjaista suuntautumista, ajatusten ja käsitteiden määrittelyä ja erittelyä on tullut tehdyksi.

Myös oma suuntautuminen psykologian saralla on tullut yhä selvemmäksi. Mikäli tie tästä vie (jos pääsee ja/tai huolitaan) johonkin suorittamaan psykologin ammattitutkintoa, tähtäimessä jonkinlainen terapiatyö, ovat kiinnostuksen alueet aika selvillä. Näissä yhdistyvät keskusteluterapeuttiset, kehopsykoterapeuttiset ja meditaatioterapeuttiset sekä jonkinlaiset energiapsykologiset¹⁴ lähestymistavat. Nämä eivät kuitenkaan liene tämänhetkisten psykologisten menetelmien valtavirtaa, mutta ehkä ajat ovat vähitellen muuttumassa. Vie tie sitten todellakin ammattitutkintoon saakka tai ei, ovat nämä asiat kuitenkin päällimmäisiä kiinnostuksen kohteita, joita sivuavaa toimintaa voi jossain määrin esim. vapaaehtois-¹⁵ ja jooganohjaustyössä käyttää hyväksi. Nähtäväksi jää...

Olen kuullut sanonnan, jonka mukaan lasten kasvattaminen on toiseksi vaikein asia maailmassa; ja vaikeinta ei ole vielä keksittykään. Aika korkealla sijalla tässä listauksessa lienee myös eräänlainen itsekasvatus. Niin paljon saattaa muutosvastarintaa meissä ihmisissä olla havaittavissa eritoten kun muutoksien pitäisi koskea ajatuksia, asenteita, käsitteitä ja tuntemismalleja. Tässä asiassa kun taitaa olla vielä eräänlainen tuntematonmeissä –komponenttikin läsnä, jonka eräänlainen pelko tuota vastarintaa juuri taitaa aiheuttaaakin.

Pelko...ehkä pelko on eräänlaista rakkaudettomuutta, rakkauden poissaoloa kuten pimeys on valottomuutta, valon poissaoloa. Entä jos aivan kaikessa inhimillisessä kehityksessä ja kehittymisessä onkin kyse perimmältään rakastamisen kehittymisestä? Esteiden poistamisesta, jotta kaikkiallinen rakkaus voisi ilmetä meissä meinä. Tällöin ei olisi enää pimeyttä, sillä siellä, missä on valo, ei pimeys enää ole. Tässä lienee kehitystehtävää läpi käytäväksi ja opiskeltavaksi koko elinkaaren ajaksi.

---

¹⁴ Ks. esim. Juha Siiran (2005) artikkeli.

¹⁵ Vapaaehtoistyötä tällä hetkellä tapahtuu Sopimusvuori ry:n kautta erään mielenterveyskuntoutuja-ystävän kanssa sekä Pirkanmaan hoitokodissa saattohoitopotilaiden kanssa.

LÄHDELUETTELO

Julkaistu tutkimuskirjallisuus

Adams, G.R. & Marshall, S.K (1996). A developmental social psychology of identity: understanding the person-in-context. *Journal of adolescence*, 19: 429-442.

Bell, J.H. & Bromnick, R.D. (2003). The social reality of the imaginary audience: a grounded theory approach. *Adolescence*, summer 2003, Vol. 38, Issue 150, 205-220.

Buist, Dekovic, Meeus, Marcel & Aken (2003). The reciprocal relationship between early adolescent attachment and internalizing and externalizing problem behaviour. *Teoksessa Journal of Adolescence*.

Draguns, J.G. (1988). Personality and culture: Are they relevant for the enhancement of quality of mental life? *Teoksessa P.R. Dasen, JW. Perry & N. Sartorius (ed.). Health and Cross-Cultural Psychology: Toward Applications*. Newbury Park, CA: Sage.

Cohen, R. & Siegel, A.V. (1991a). A context for context: Toward an analysis of context and development. *Teoksessa R. Cohen & A.V. Siegel (toim.), Context and development (s. 3-23)*. Hillsdale, NJ: Lawrence Erlbaum.

Elias, Maurice J. & Dilworth, Janean E'guya (2003). Ecological/developmental theory, context-based best practice, and school-based action research: cornerstones of school psychology training and policy. *Journal of School Psychology* 41, 293-927.

Hartup, W.W. & Laursen, B. (1991). Relationships as developmental contexts. *Teoksessa R. Cohen & A.V. Siegel (toim.), Context and development (s. 253-279)*. Hillsdale, NJ: Lawrence Erlbaum.

Hofstede, G. (2001). *Culture's Consequences: Comparing Values, Institutions, and Organizations across Nations*. (2nd ed.). Thousand Oaks, CA: Sage.

Jovanovski, Thomas (1995). The Cultural Approach of Ethnopsychiatry: A Review and Critic. *New Ideas in Psychol.* Vol 13. No. 3. Ss. 281-297.

Koski, T. (2000). *Liikunta elämäntapana ja henkisen kasvun välineenä. Filosofinen tutkimus liikunnan merkityksestä, esimerkkeinä jooga ja zen-budo*. Tampere: Tampere university press.

Lammenranta, M. (1997). *Tietoteoria*. Tampere: Gaudeamus.

Lerner, R.M. & Castellino, D.R. (2002). Contemporary developmental theory and adolescence: Developmental systems and applied developmental science. *Journal of adolescent health*, 31: 122-135.

Patel, V. & Sumathipala, A. 2001. International representation in psychiatric literature: Survey of six leading journals. *British Journal of Psychiatry*, 178, 406-409.

Pollock, J.L. (1987). *Contemporary theories of knowledge*. London: Hutchinson.

Siegel, A.W. & Cohen, R. (1991b). Why house is not a home: Constructing contexts for development. *Teoksessa R. Cohen & A.V. Siegel (toim.), Context and development (s. 305-316)*. Hillsdale, NJ: Lawrence Erlbaum.

Uhlman, Eric & Swanson, Jane (2004). Exposure to violent video games increases automatic aggressiveness. Teoksessa *Journal of Adolescence* Vol. 27, Issue 1. Ss. 41-52.

Willem A. Arrindell 2003. Cultural abnormal psychology. Teoksessa *Behaviour Research and Therapy* 41 (749-753).

Muu kirjallisuus

Bhagavan Sri Ramana Maharshi (1987). *Kuka minä olen? (Nan yar?)*. Suom. Jussi Yli-Panula. Teosofinen Seura. Vaasan lukupiiri.

Hawkins, David R. (2001). *The Eye of the I*. Arizona: Veritas Publishing.

----- (2003). *I – Reality and Subjectivity*. Arizona: Veritas Publishing.

PTJS. Patañajala yogasūtrarīga. Patañajalin joogasutra. Monia käännöksiä (esim. Arvo Tavin kirja, jonka julkaisijana on Suomen joogaliitto sekä I.K. Taimnin *Jooga tiede*).

Suzuki, T. (1985). *Essays in zen-buddhism I-III*. Essex: Rider.

Tart, Charles T. (2001). *Meditation: Some Kind of (Self-)Hypnosis? A Deeper look*. Luento-esityelmä. Pidetty Amerikan psykologisen seuran (APA) 109 vuosikokouksessa San Franciscossa 2001.

Muu aineisto

Aittola, T. & Laine, K. (2004). Kulttuurinen modernisoituminen ja nuoruus. Luentomateriaalia psykologian cum laude –opintojen kehityspsykologian opintojaksolla Chydenius-instituutissa 7.2.2004.

- a) Oman elämän ambivalenssit, b) Thomas Ziehen elämänvaiheita ja tuotantoa ja c) Luentomuistiinpanot.

Krats, S. ja Uotinen, V. (2004). Kehitys ja konteksti. Luentomateriaalia psykologian cum laude –opintojen kehityspsykologian opintojaksolla Chydenius-instituutissa 7.2.2004.

Nurmi, Jari-Erik (2004). Nuoruusiän psykologiaa: kanavointia, valintaa, sopeutumista ja identiteetin muodostusta. Luentomateriaalia psykologian cum laude –opintojen kehityspsykologian opintojaksolla Chydenius-instituutissa 8.2.2004.

Siira, Juha (2005). *Kop, kop, kop. Miten toimii energiapsykologinen lyhytterapia?* Teoksessa *Psykologi* 4/2005.

Psykologian opiskeluopas. Cum laude approbatur. 2003-2005. Jyväskylän yliopisto, Avoin yliopisto.

Internetlähteet

Anttila, P. (2002). Metodix. <http://www.metodix.com/showres.dll/fi/index> > Menetelmät > Metodologiset valinnat (Analysointi, tulokset) > 9.2.12 Grounded Theory. Luettu 3.3.2004.

Siivola, Markku (1996). Subjektin ja objektin samuus – omakohtainen oivaltaminen. Viimeinen luku teoksessa *Tienviittoa etsijän tiellä* (esitys).

<http://www.saunalahti.fi/~msiivola/omia/viittoa.html>. Luettu 11.01.2004

----- (199?). *Sinä ja minä*.

http://www.saunalahti.fi/~msiivola/runoja/sina_ja_mina.html. Luettu 11.01.2004.